

WERNER ASPENSTRÖM

Stilla eftermiddag

Ur *Oändligt är vårt äventyr* (1945)

Det var en dag i maj. Ingemar hade nyss kommit hem från fortsättningsskolan och satt och åt vid köksbordet. Dörren stod öppen och flugorna sögs in i rummet av matoset. Köket vette åt lagården och var alltid fullt med flugor. De klibbiga, aldrig helt upprullade flugfångarna hängde som svarta spenar från taket.

I kammarn låg farfadern, värkbruten och öm av liggsår. Gubben hade legat till sängs sen i julas och skulle aldrig komma på benen mer. Han segade på och levde längre än vad huset hade råd med. Han karvade tuggtobak, schasade flugor och frågade ut alla vad som hände om dagarna. Ju närmare han kom döden ju nyfikenare blev han på livet. Skägget, det väldiga skägget, låg som en grå ogenomtränglig mossa på lapptäcket och rörde sig knappt när han talade. Det stank av syra och snus i rummet och Ingemar gick ogärna dit in.

Nu satt gubben och förhörde sig om dagens upplevelser. Han hade hunnit till hemvägen och vad där fanns att lägga märke till.

— Har dom sått färdigt i Nyodlingen än?

— Neej.

— Har dom mycket kvar?

— Javars.

— Är det drängen?

— Jag tror det.

— Kör han med märren?

— Vet inte. Jo det gör han för resten.

— Du såg drängen?

— Jaa.

— Då såg du väl om det var märren han körde med?

— Jag tänkte inte på vilken häst han hade.

—Är du blind pojkjävvel? Lagg ifrån dig skeden och kom in så jag får se om du har ögonen kvar i skallen.

— Dom är borta, svarade Ingemar likgiltigt och fortsatte äta. Farfadern var ofarlig där han låg.

Modern kom in med mjölkflaskorna. Gubben ropade på henne.

— Kör dom med märren i dag eller inte?

— Kära farfar, det vet jag inte, svarade modern, det kanske dom gör.

— Kanske hit och kanske dit och kanske i helvete, är ni blinda båda två? Körde dom inte förbi i morse med såmaskinen?

— Joo, det gjorde dom visst.

— Såmaskinen gick väl inte av sig själv, det var väl en häst förspänd, tjattrade gubben, men dom kanske har såmaskiner nuförtiden som drar sig själva?

— Jag hade annat i tankarna, svarade modern lugnt, men det var nog märren. Ska farfar ha kaffe?

Det var utomordentligt viktigt för honom att få en sån sak klarlagd. När man mötte ett åkdon på vägen fordrade han att man skulle redogöra för om hästen var hingst eller sto, bläs eller black, sävlig eller hetsig, ung eller gammal. Ännu medan han sörplade i sig kaffet kältade han om deras blindhet, men eftersom ingen hörde på honom lullade han snart in i värmen. Modern lade ett tunt gardintyg över ansiktet på honom till skydd mot flugorna.

— Bra så länge han sover, tyckte hon. Sedan hade ingen något att tillägga och det blev tyst i huset en stund.

— Jag drömde om ormar i natt, sa Ingemar. De var alldeles eldröda och kluvna i stjärten som orrar. De låg på stenen bakom logen.

— Man kan drömma om mycket.

— Lustigt att de hade kluvna stjärtar, sa Ingemar.

Så blev det tyst igen. Modern tog skopan och vattnade pelargonerna i fönstret. Vattnet silade rakt igenom den torra myllan och samlade sig på faten. Från en av krukorna rann det över och droppade ner på golvet under fönsterbrädan. Modern hade satt sig på pallen och iddes inte resa sig igen utan lät det rinna. Snart skulle det sluta av sig självt. Dropp ... dropp ... droopp. Ingemar satt och lyssnade på hur

dropparna blev allt glesare och segare och till sist upphörde. Det susade i björken utanför. En vindfläkt villade sig in genom flugfönstret, lossade på ett blomblad som föll ner på vaxduken och domnade sedan bort. Mässingspendeln i den gamla amerikaklockan skymlade förbi i titthålet: tiden hade inte domnat. Men bakom klockan hade en spindel spänt upp sitt nät och satt och väntade sin tålmodiga evighetsväntan.

Farfadern som snörvlade inne i kammarn med gardinbiten över sig vaknade av att någon slog i grinden.

Det knackade på dörren. Det var en skogsarbetare från grannbyn som steg in. Han arbetade tillsammans med fadern vid prämlastningen. Ansiktet var brett och grovhugget. Det røjde ingenting.

— Jag kommer med lessama nyheter, började han och cirkade med mössan mellan händerna. Ingemar anade genast vad som hänt och tryggade sig till modern. Också hon förstod. Hon satt orörlig kvar på pallen, men Ingemar kände hennes hand skälva.

— Är det mycket illa? viskade hon.

— Kärran vickade på landgången och han kom i vattnet, fortsatte mannen rättfram men med små uppehåll mellan orden, liksom för att portionera ut olyckan i lindrigare satser. Hon vickade och han fick alltihop över sig. Han kom djupt inunder.

— Är han död? snubblade hon fram.

— Nää, det är han inte, men det såg illa ut och kan nog gå åt båda hållen. Vi fick ju oppen ur vattnet

snart och då blödde han otäckt. Han hade fått kärhjulet i huvet. Få se hur det går.

Modern gömde ansiktet i förklädet. Gud hjälpe henne, Gud hjälpe oss alla.

Mannen kände sig brydd och visste inte om han skulle tiga eller tala.

— Det blödde ordentligt, tog han om, vi slet av honom kläderna oppe på land och band om huvet. En av oss sprang opp till byn och ringde efter bil. Vi hann nätt och jämnt bära opp honom till vägen förrän bilen kom.

Allting var nu berättat som mannen sett det. Han skulle gärna ha velat lagt till något som tröst, det var svårt att se henne sitta där och gråta. Han tänkte efter men kunde inte hitta på något utan stod och cirklade med mössan och kände sig obehörig.

— Vi får hoppas det bästa, sa han till sist. Men ingen hörde liksom de orden. Om en stund erinrade han sig att han hade ett uppdrag till.

— Det var så sant. Jag tog vara på det han hade i fickorna. Här är klockan och snusdosan. Fällkniven kunde jag inte hitta, den blev väl kvar i sjön.

Ingemar reste sig och hämtade sakerna. Han var uppskakad och rädd för mannen som kommit med budet. Ändå hade han bara plats för modern och hennes sorg i sitt medvetande. Han upplevde det förfärliga inte direkt utan genom henne.

Han hade aldrig älskat fadern. Fadern hade aldrig älskat honom.

Mannen lade den tunga guldklockan i hans hand. Den låg bra där. Den kalla metallen kändes inte alls

obehaglig. Han öppnade boetten för att se efter om vattnet trängt in. Nej, det hade det inte. Det var ingen fara med klockan.

När modern fick syn på de herrelösa föremålen som bekräftade vad mannen sagt, reste hon sig och gick ut.

Mannen beredde sig att gå. I samma ögonblick hördes farfaderns röst från kammaren. Han hade krängt sig upp till sittande ställning och stöttat ryggen med en kudde. Han kunde inte ge sig till tåls med så knappa besked. Hela sitt liv skulle Ingemar minnas den håriga och flugschasande gubben, där han satt uppkrupen i sängen. Som en apa löskade han genom hela den nyhetstufs han fått tag i. Inget fick förfaras.

— Var det ingen som följde med i bilen och såg till att han kom ordentligt fram, började han anklagande.

— Joovisst. Mannen var tvungen sävla sig fram ett par steg för att se gubben. Joovisst, två stycken följde med. Och så chaufförn.

— Det kan väl inte vara värre än att han repar sig efter en vecka eller så?

— Man vet aldrig. Det såg inte bra ut.

— Åjo, pojken klarar sig säkert. Sa han inget när ni fick oppen.

— Nää, han var medvetslös. Mycket vatten hade han fått i sig också.

— Var det långt ute som det skedde?

— Alldeles vid prämen. Vi måste ro ut med ekan.

— Är ni alldeles säkra på att det var kärrhjulet som träffade.

Nää, men det var det nog, det var i alla fall en vass kant.

— När ni inte såg det kan ni väl inte veta det.

— Inte bestämt.

— Att kärran kunde vicka för honom, det har aldrig hänt för honom.

— Åjo, en gång som jag minns. En kärra kan vicka för vem som helst.

— Landgången låg inte riktigt, förstår jag.

Mannen kände sig stucken över gubbens närgångna frågor kring saker som han själv bäst kunde bedöma och svarade i skarpare ton.

— Landgången låg som den skulle. En olycka är en olycka, inte berodde det på att landgången låg fel. Så var det med det.

Gubben gav sig inte utan fortsatte sitt förhör tills mannen sade sig vara tvungen att gå, innan de stängde handelsboden för kvällen.

Ingemar sökte upp modern som satt på sin vanliga sten i hagen. Han satte sig bredvid henne. Luften var len och luktade av färskt gräs. Lövet var ännu klibbigt nygrönt. En röd surnad slinga av sav ormade sig nerför en björkstam och bildade en pöl av näsblod på marken. Ingemar hade tidigare på våren tappat björksaft där och såret blödde ännu efter knivhugget.

Moderns sorg var apatisk och vanmäktig. Det som hänt var väntat, det som skulle hända om en vecka, om ett år, om tio år, visste hon redan på sitt vis. Hon räknade med att ont skulle ske och ont sker alltid.

Först långt efteråt kom Ingemar att tänka på att hon inte sprang till någon av grannarna och ringde till lasarettet genast när hon hört vad som hänt. Hon gick bara undan och gömde sig. Tyst och konstig, sa de i byn.

Ingemar följde henne sedan till lagården och pumpade vatten i alla ämbaren, medan hon mjölkade. Under tiden hade Erik kommit hem och blivit underrättad av farfadern om olyckan. Han gick ut till de andra två och satte sig på mjölkistan och väntade tills modern var färdig. Sedan bar han mjölkhinkarna åt henne in i köket. Det hade aldrig inträffat förr.

Kvällsmaten dukades inne hos farfadern. De ville hålla sig i närheten av varandra och inte lämna någon utanför.

Kläderna och det han hade i fickorna? frågade Erik.

Kläderna måste dom slita av honom, men klockan och snusdosan tog dom vara på, sa modern. Var är klockan, Ingemar?

Ingemar drog upp det tunga gulduret, som han hela tiden haft i byxfickan.

Brodern reste sig, tog klockan och krokade fast den på spiken ovanför faderns sängplats.

— Den hänger vi där, sa han. Den får hänga där så länge.